

Колірний код фольклорного образу коня та його символічне значення в українській народній творчості

Оксана ЛЕВЧУК

Аспірантка кафедри української фольклористики
імені академіка Філарета Колесси
Львівського національного університету імені Івана Франка
e-mail: ooi1127@ukr.net

У статті виявлено та проаналізовано колірні ознаки фольклорного образу коня у різних жанрах української уснопоетичної творчості. Простежено їх вплив на символічне значення цього зоообразу. З'ясовано, що барва може зумовлювати сутність зооморфного образу та визначати зміну смислу символіки.

Ключові слова: колірний код, колір, зоообраз, символічне значення, кінь.

Колір – це ознака, яка отримує в народній традиції символічне трактування. Візуальний образ світу зазнає модифікацій залежно від того, хто його сприймає (людина чи тварина), з якої точки зору, під впливом яких форм гуманітарної культури (у першому випадку) тлумачиться забарвлення. «У традиційній культурі (тобто у фольклорі. – О. Л.) колір – один із елементів, за допомогою яких утворюється модель світу. У ній колір набуває постійних символічних характеристик, які звичайно доповнюються символічним значенням реалій-носіїв кольору, причому відокремити одне від іншого можна лише за допомогою абстракції»¹. Без сумніву, можна говорити про так званий колірний код, який реалізується у текстах уснословесних творів, а також про можливість заміни його яким-небудь іншим кодом (наприклад, кодом тварин), що несе таку ж інформацію.

Символіка барв ставала предметом зацікавлення ще з античних часів. Її аналізували дослідники різноманітних галузей науки, зокрема, психологи, етнологи, лінгвісти, літературознавці, фольклористи тощо. Принагідно розглядається це питання у різноманітних енциклопедичних та словникових статтях². Також відомі в сучасній слов'янській фольклористиці праці про символічне значення кольору рослин у фольклорі³, символіку барви у народній магії⁴, у билинах⁵ та в інших

¹ Раденкович Л. Символіка цвета в славянских заговорах // Славянский и балканский фольклор / Реконструкция древней славянской духовной культуры: источники и методы. – Москва: Наука, 1989. – С. 122.

² Див.: Жайворонюк В. Знаки української етнокультури. Словник-довідник. – К.: Довіра, 2006; Славянские древности. Этнолингвистический словарь под общей редакцией Н. Толстого. – Москва: Международные отношения, 1999. – Т. 2. Д-К (Крошки); Словник символів культури України / За заг. ред. В. Коцура, О. Потапенка, М. Дмитренко. – К.: Міленіум, 2002.

словесних жанрах⁶ тощо. Однак колірний код зооморфних образів українського фольклору, зокрема й образу коня, ще не був предметом окремої студії.

Мета нашого дослідження – простежити різноманітні колірні ознаки образу коня в українських фольклорних текстах в проекції на символічне значення цього зоообразу.

«Тварини – найуніверсальніші учасники образної системи фольклору, навіть такі характеристики, як колір і форма, в них мають динамічний характер (зміна масті, форми на різних стадіях розвитку)»⁷.

У реальному житті колірна характеристика коня називається мастю. Масть коня – це пігментація волосяного покриву шкіри. Вона є однією з основних індивідуальних ознак тварини. Як і пігментація у кішок і собак, масть у коней – не прсте забарвлення, а певне поєднання кольорів, тип розподілу пігментів, що має генетичну основу⁸. Основними типами забарвлення коней здавна вважалися біла, ворона, гніда, руда та сіра масті.

«Аналіз зоообразу розпочинається з виявлення „портретних» характеристик, які є результатом фокусування морфології тварини на площину художнього світу фольклору. Уявлення про фізіологію тварин у свідомості людей може коливатися від природних до фантастичних. Як правило, чим більше функцій виконує образ у фольклорі, тим більше фантастичних рис для нього характерно. Часто природних рис просто не вистачає, щоб „обслуговувати» усі сфери значень і функцій. Особливо значущим серед морфологічних рис виявляється колір, оцінка якого залежить від особливостей світобачення»⁹.

Серед колірних характеристик образу коня у фольклорних текстах переважають білий, вороний, буланний, сивий та рудий атрибути. Але колірні характеристики фольклорного коня не обмежуються лише його мастю, до колірних атрибутів цього символічного зоообразу зараховуємо і забарвлення копит, гриви, елементів упряжі тощо. Найчастіше це багаті своїм символічним навантаженням білий, золотий, золотосіяний, срібний кольори, тобто такі колірні характеристики, які вказують на фантастичність, незвичайність або сакральність зооперсонажа.

Із спостережень над символікою цього зоообразу в українському фольклорі можна зробити висновок, що найбільше кінь наділений різноманітними кольоровими атрибутами у замовляннях. «Він вороний, буланний, сивий, сірий, білий; як об'єкт замовлянь – нерідко рудий. Кольорова шкала коня відповідає шкалі півня: від чорного до білого через сірий (інколи – червоний)»¹⁰. Дослідниця замовлянь М. Новикова пояснює символічну масть коня її зв'язком з добовим світловим циклом: «Масть коня (як і півня) атрибут не побутовий, а космічний»¹¹.

Значення сакральності у текстах замовлянь найчастіше передається за допомогою білої барви: «Їхав Юрій на білім коні, білі губи, білі зуби, сам білий, в

³ Колосова В. Роль цвета в создании символического образа растения // Кодови словенских культура. – Београд, 2001. – С. 42–56.

⁴ Раденкович Л. Символика цвета в славянских заговорах // Славянский и балканский фольклор / Реконструкция древней славянской духовной культуры: источники и методы. – Москва: Наука, 1989. – С. 122–148.

⁵ Хроленко А. Желтый в русских былинных текстах // Живая старина. – 1997. – № 4. – С. 6–7.

⁶ Хроленко А. Цвет в различных жанрах русского фольклора (К постановке проблемы) // Ученые записки Курского педагогического института. – Курск, 1972. – Т. 94. – С. 204–215.

⁷ Пастух Н. Феномен зоологізму у міфології та культурі (теоретичний аспект) // З його духа печаттю... Зб. наук. пр. на пошану Івана Денисюка: У 2-х т. – Львів, 2001. – Т. 2. – С. 115.

⁸ <http://uk.wikipedia.org/wiki>

⁹ Пастух Н. Тваринна образно-символічна система українського фольклору // Мандрівець. – 2000. – № 3–4. – С. 67.

¹⁰ Новикова М. Коментар // Українські замовляння / Упор. М. Москаленко; передм. М. Новикової. – К.: Дніпро, 1993. – С. 226.

¹¹ Там само. – С. 227.

біле одягся, білим підперезався...»¹² В українських замовляннях образ білого коня завжди пов'язаний з образами святих або й самого Господа.

Чорний – колір ночі, Чорнобога, а значить смерті, трауру та горя – загибелі всього, що живе і дихає. З темнотою ночі пов'язані зло й чаклунство¹³. Вороний кінь – це нічне зоряне небо, що є царством душ померлих¹⁴. Образ буланого чи вороного коня у свідомості українця не відокремлений від моторошної темряви, нечистих сил, тому ніч, як уособлення усього «темного», сидить на буланому коні: «Ніч темна, ніч тишна, сидиш ти на коні буланому, на сідлі соколиному...»¹⁵

Але зустрічаємо у замовляннях не лише таку прозору символіку кольорової палітри образу коня. Інколи і вороний або сірий кінь є супутником чи помічником святого, наприклад: «...Іхав святий Юрій на вороних конях, на чотирьох колесах; коні розбіглись, колеса розкотились по синьому морю, по чистому полю»¹⁶; «Ішов святий Авраам по крутих горах, по мохах, болотах, по нищих лозах, замочився, заросився, нігде йому спочить; прийшов, сів, спочив на сірім коні, устав і пішов, за собою перелогі, уроки, примовки поніс»¹⁷. А Господь їздить на сивій кобилі: «Іхали три брати: Петро, Павло і святий Юрій, ще їде сам Господь на сивій кобилі. Бог кобилу мечем січе, кров не тече, – так і ти руда не йди»¹⁸. Ці приклади дають право стверджувати, що у символічній сфері кореляція білий/чорний (світлий/темний) не завжди може входити в еквівалентний ряд із парами хороший/поганий, чоловічий/жіночий, живий/мертвий, молодий/старий тощо.

О. Гура, подаючи у своїй монографії схему опису тварин, не оминає і колірної характеристики їх зовнішнього вигляду, зокрема, виділяючи як одні з найбільш символічних кольорів опозицію чорного та білого, а також червоний. «Чорний та білий виступають як оцінні, утворюючи опозиції: нечистий – чистий, диявольський – божий і святий, хижий і злий – добрий і сумирний, темнота – світло... Одночасно і чорний, і білий характеризують хтонічних тварин... Червоний колір часто має більш конкретну символіку, наприклад вогняну... або сонячну»¹⁹.

За твердженнями фольклористів²⁰, різноманітні природні стихії, день і ніч (темрява та світло), добро і зло в уявленні українського народу часто втілюється в образах білого (золотогривого, золотосяйного) чи сивого та чорного (вороного, буланого) коня. Білий (а часом і сивий) кінь – уособлення божественного світу предків²¹. «Поруч з міфологічним божеством за часів поганства знаходився кінь»²². Можна лише пригадати, що при храмі Свентовита – бога сонця та світла – тримали білого коня, на якому, за народними віруваннями, бог виїжджав на битву зі злими (чорними) силами, ворогами слов'янських племен. А із записів Турського

¹² Словник символів культури України / За заг. ред. В. Коцура, О. Потапенка, М. Дмитренка. – К.: Міленіум, 2002. – С. 121.

¹³ *Войтович В.* Українська міфологія. – К.: Либідь, 2005. – С. 474.

¹⁴ Там само. – С. 525

¹⁵ Українські замовляння / Упор. М. Москаленко; Авт. передмови М. Новикова. – К.: Дніпро, 1993. – С. 194.

¹⁶ Там само. – С. 122.

¹⁷ Там само. – С. 96.

¹⁸ Там само. – С. 65.

¹⁹ *Гура А.* Символика животных в славянской народной традиции. – Москва: Индрик, 1997. – С. 47.

²⁰ Див.: *Афанасьев А.* Происхождение мифа. Статьи по фольклору, этнографии и мифологии. – Москва: Индрик, 1996; *Афанасьев А.* Поэтические воззрения славян на природу: Опыт сравнительного изучения славянских преданий и верований в связи с мифическими сказаниями других родственных народов: В 3-х тт. – Москва: Современный писатель, 1995. – Т. 1; *Войтович В.* Українська міфологія. – К.: Либідь, 2005; *Рыбаков Б.* Язычество древних славян. – Москва: Наука, 1994; Словник символів культури України / За загальною ред. В. Коцура, О. Потапенка, М. Дмитренка. – К.: Міленіум, 2002 та ін.

²¹ *Войтович В.* Українська міфологія. – К.: Либідь, 2005. – С. 525.

²² *Денисюк І.* Пісні з-над берегів Турського озера: Пісні і коментарі. – Луцьк: Надстир'я, 2004. – С. 14.

весілля, коли син просить материнського благословення у далеку «дорожейку», ми дізнаємося, що його вже «Бог благословив і сивий кось [конь]»²³. Сивий, за народним уявленням, часто має значення праведного діда, духа предків, а не раз і з божественного світу взагалі. Сивий кінь разом із Господом дає благословення парубкові на щасливий шлюб, благодатний початок сімейного життя. «У селі Сенчицях такого сакралізованого коня вводили навіть до хати свекра разом з невісткою. Кінь стає оберегом від отрути, чарів, «злих мислей», сублімованих у напитуку, яким вітає теща зятя, але той виливає чару на гриву свого коня, аби трунок потік «по копитойку», бо кінські копита спроможні потоптати зло»²⁴.

Отож близький за символічним наповненням до білого є сивий колір аналізованого зообразу. Часто сиве забарвлення коня теж вказує на сакральність чи фантастичність фольклорного образу:

Дай же ти, Боже, **сив** кониченька,
Гей, дай Боже!
Жеби-с ним їздив межі копоньки,
Як місяченько межі зьвіздоньки.²⁵

– Грай, **сивий** коню, підо мною,
Сам Господь Біг надо мною.²⁶

Сивий кінь асоціюється і з водною стихією, адже він не лише мурує церкву, але й один з цілого стада не тоне у річці:

Лише сі лишив **сив** кониченько.
Сив коник плавлет, вушком поводит,
Вушком поводит, біл камінь лупле,
Біл камінь лупле, церков мурує.²⁷

У деяких випадках така колірна характеристика образу коня, як найсивіший, є синонімічною до характеристики найкращий, тобто сивий колір символізує красу, міць, витривалість, швидкість тварини:

Пійду до стайні щонайвищої,
Щонайкращої,
Виведу коня **найсивішого**
І найбистрішого...²⁸

А колірна ознака темно-сивенький вказує на норовистість, нестримність тварини:

Попід яворец здавну стеженька.
Над'їхав нею гречний панонько,
Гречний панонько, чом Іванонько.
Під ним коничок **темно-сивенький**,
Темно-сивенький, барзо буйненький²⁹.

²³ Денисюк І. Пісні з-над берегів Турського озера: Пісні і коментарі... – С. 72.

²⁴ Там само. – С. 14.

²⁵ Колесса Ф. Українська усна словесність. – Львів, 1938. – С. 169.

²⁶ Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського (з Галичини, Волині, Поділля, Придніпрянщини і Полісся). – К.: Наук. думка, 1974. – С. 295.

²⁷ Колесса Ф. Українська усна словесність. – Львів, 1938. – С. 185.

²⁸ Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського... – С. 546.

²⁹ Колесса Ф. Українська усна словесність... – С. 183.

Сивий кінь у фольклорі нерідко викликає асоціації зі сивим птахом – орлом. Недарма у казках ми часто зустрічаємо коня, який уміє літати. На думку багатьох дослідників, образ коня пізнішого походження, аніж образ птаха. А коли людина почала приручати диких тварин (зокрема і коня), у народній уяві відбувається накладання цих, на перший погляд, зовсім неподібних зообразів. У багатому матеріалі пісенного фольклору українців знаходимо відображення і цих уявлень:

А козаченько **сивим** коньом грає та як орел лігає,
Мене молоду, молодесеньку саму вдома покидає³⁰.

У весільній поезії часто використовуються зооморфні образи. Наречений нерідко постає в образі сокола, орла тощо. У записах поліського весілля зустрічаємо й образ сивого коня, що символізує молодого, який забирає дружину з дому її батьків:

Мій конику **сивий**,
Який ти щасливий:
Іспили, іззіли,
Взяли, що схотіли –
Із комори скриню,
З хати господиню,
З хліва телушечку,
З ложа подушечку³¹.

З досліджень О. Афанасьєва дізнаємося, що у віруваннях багатьох слов'янських народів усі атмосферні та природні явища уявлялися в одному міфічному образі коня: вогняна підвода Перуна запряжена вогняними кіньми – це грім та блискавки; чорний вершник на чорному коні – це темні дощові хмари; білий вершник на білому коні – купчасті хмари; сивий кінь (сивка) – місяць; вороний кінь, що біжить поміж гір – річка тощо³².

А місяць в українській народній загадці – це лисий кінь: Лисий кінь у ворота загляда³³. Лисиною у коней та корів у народі називають білу (світлу) подовгувату пляму на голові. Зорі в народній пам'яті українців теж збереглися в образі коней: У білому полі попутані коні, узлики знати (в інших варіантах *злати*): нельзя розв'язати (зорі)³⁴. Так нерухомі зорі представлені в образі спутаних золотими вузликами коней. Хоча у цьому тексті ми й не бачимо чіткого колірнього означення образу коня, але компоненти біле поле та вузлики злати створюють кольорову гаму, яка символізує стихію світла.

Образ лисого коня зустрічаємо й у ліричних творах, хоча там він має абсолютно інше символічне навантаження. Зокрема у пісні, лисий кінь у залізних путах символізує рекрута – колірна характеристика коня накладається на образ парубка, якого перед призовом стригли наголо:

Лисий коню, **лисий** коню, а зельізні пута,
Як наважу, дівку зраджу, а сам за рекрута³⁵.

Особливу міфотворчу роль колірних характеристик образу коня можна простежити й у інших фольклорних пісенних текстах. Зокрема, біла барва на

³⁰ Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського... – С. 437.

³¹ Денисюк І. Пісні з-над берегів Турського озера: Пісні і коментарі... – С. 179–180.

³² Афанасьев А. Происхождение мифа. Статьи по фольклору, этнографии и мифологии... – С. 157–158.

³³ Українські приказки, прислів'я і таке інше. Уклав. М. Номис / Упор., прим. та вступна ст. М. Пазяка. – К.: Либідь, 1993. – С. 637.

³⁴ Там само. – С. 638.

³⁵ *Верхратський І. Говір батюків // Збірник фільмольогічної секції НТШ. – Львів, 1912. – Т. XV. – С. 187.*

протизагаду чорній та сивій у ліричному фольклорі українців вказує на міфологізм зоообразу, на його надзвичайні чи фантастичні можливості. Лише з допомогою білого коня можна роздобути чарівне трізілля і, завдяки цьому, стати до шлюбу з коханою:

Єсть у мене три коні на стайні:
 Єден коник, як ворон, **чорненький**,
 Другий коник, як голуб, **сивенький**,
 Третій коник, як лебідь, **біленький**.
 Я тим **чорним** Дунай переплину,
 А тим **сивим** військо переїду,
 А тим **білим** трізілля достану,
 Я з Марисей до шлюбу стану³⁶.

Білий колір – один із основних у народній культурі елементів колірної символіки. Білий та чорний перебувають на полярних полюсах кольорового спектру, а їх назви та символіка вступають в антонімічні відношення. Білий репрезентує узагальнений ряд світлих тонів, а також велику експресивну інтенсивність, у той час як чорний узагальнює темні тони і з ним співвідноситься невелика колірна інтенсивність або взагалі її відсутність. Крім того, нерідко білий може позначати відсутність кольору, він нейтральний і може бути трансформований у будь-який інший та отримати інше трактування.

Аналізуючи роль чарівного коня-помічника у фантастичних казках, В. Пропп робить висновок, що там, де кінь відіграє культову роль, він завжди білий³⁷. У чарівних казках називаються майже всі існуючі масті коня: він і сивий, і білий, і бурий, і карий, і рижий тощо. Найчастіше розмаїття колірних характеристик зоообразу пояснюється тим, що у казці як жанрі образ коня потроюється і всі троє коней мають різну масть, як і в українській казці про три волоски, де зі золотого, срібного та мідного волосків утворюються коні відповідних барв³⁸. Але, за твердженням дослідника чарівних казок, масть коня – не випадкове явище у фольклорних текстах, і навіть, якщо білий кінь не зайняв би першого місця за частотою вживання, то це б не заперечило факту, що саме у цьому колірному забарвленні ми бачимо найбільш архаїчну форму коня, а всі решту масті варто признати реалістичними деформаціями³⁹.

З цими міркуваннями В. Проппа можна частково погодитися не лише стосовно казок, а й інших фольклорних жанрів української уснопоетичної творчості. Адже біла та споріднені за символічним значенням з нею сива (а також золота та срібна) барви здебільшого зустрічаються у найбільш архаїчних – обрядових жанрах, де кінь – міфологізована сакральна істота, наближена до божественного світу.

Білий – колір чистоти, невинності, радості. Він пов'язаний із денним світлом, а значить із життям. Колісницю бога Сонця возять білі коні. Це колір ангелів, святих, праведників⁴⁰. Білий – у народному, українському, сприйманні став символом чистоти⁴¹. Недаремно в Україні у весільний поїзд завжди впрягали коней тільки світлих барв, оскільки вважали, що це вбереже наречених від нечистої сили, поганих думок, напасти.

³⁶ Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського ... – С. 544.

³⁷ Пропп В. Исторические корни волшебной сказки. – Ленинград, 1986. – С. 262.

³⁸ Казки Західного Поділля. Антологія / Зібрав і уклав П. Медведик; Вступ. ст., прим. та поясн. маловжив. слів П. Медведика. – Тернопіль: Лілея, 1994. – С. 156–157.

³⁹ Пропп В. Исторические корни волшебной сказки... – С. 262.

⁴⁰ Войтович В. Українська міфологія... – С. 472.

⁴¹ Жайворонок В. Знаки української етнокультури. Словник-довідник. – К.: Довіра, 2006. – С. 38.

Однак білий колір пов'язаний і з образом смерті. Це стародавній колір жалоби. У білій одежі з'являються людям примари та мерці⁴². На підтвердження цих слів зустрічаємо в українських міфологічних легендах білого коня, що символізує саму смерть: «... Та й ідемо самі додому, вже вночі. Як бачимо, то з одної хати до другої переходить через дорогу **кінь**. Гарний такий, **білий**, а такий здоровий, що ми ще ніколи такого не бачили. І перелякалися дуже. А він як переходив, то близько коло нас, і так нас вихнув, що ми чуть не попадали. Такий сильний! І перейшов в сусідню хату й пропав десь. А на другий день, як ми чуємо, то в тій хаті помер дід. То то, певно смерть ходила»⁴³.

У образі надзвичайного диво-коня українських народних обрядових творів переважають золоті та срібні атрибути, що вказує на його належність до сакральних істот, до вищого світу. Грива такого коня золота, золотосяйна, сріблом поплугана, копита та сідло теж золоті чи срібні:

За ворота на мураві
Шовком коні попутани,
Сріблом гривоньки поплутани.
- Вийди, Марисьо, за ворота,
Розплитай коня **вороного**
Для Івася молодого⁴⁴.

- Не жаль мі стада **вороного**,
Та жаль мі **сивця вороного**,
Що ушеньками панів вітає,
А оченьками білії листи пише,
А **золотим** копитом камінь креше⁴⁵.

- Нема в короля такого коня,
Що ушеньками радоньки слухав,
Золота грива перси покрила,
Шовковим хвостом сліди замітав,
Сребрним копитом камінь пробивав.

Серед колірних ознак образу коня в українському фольклорі знаходимо й епітет рижий. У аналізованих фольклорних текстах рижий кінь часто виконує роль перевізника, медіатора між світами. Це частково підтверджує дещо гіперболізовану думку В. Войтовича про те, що «червоний кінь уособлює вогонь і переносить душі небіжчиків у вирій»⁴⁶. Але навіть у ліричних піснях рижий кінь, якщо й не перевозить у той світ, то сповіщає рідних про загибель:

Бігай, бігай **рижий** коню, бігай до дому,
Не вповідай **рижий** коню, що-м се утопиў,
Но вповідай **рижий** коню, що-м се ужениў⁴⁷.

Рижий кінь із чарівних казок, на думку В. Проппа, має вогняну сутність⁴⁸. У нього з ніздрів сиплюються іскри, із вух йде вогонь та дим. Червоний кінь, як і

⁴² Войтович В. Українська міфологія... - С. 472.

⁴³ Українські міфи, демонологія, легенди / Упор. М. Дмитренко. - К.: Музична Україна, 1992. - С. 113.

⁴⁴ Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського... - С. 103.

⁴⁵ Там само. - С. 131.

⁴⁶ Войтович В. Українська міфологія... - С. 525.

⁴⁷ Верхратський І. Говір батюків... - С. 142.

⁴⁸ Пропп В. Исторические корни волшебной сказки... - С. 263-264.

вогонь, виконує функцію посередника між світами, то й символіка цих образів досить близька.

Образ вороного коня, який так часто зустрічається у ліричному фольклорі, слугує переважно для естетизації фольклорного мовлення. Епітет вороний настільки узвичаївся у ліричних текстах, що він не сприймається як барва, а є невід'ємною частиною народнопоетичного зоообразу. І хоча дослідження символіки чорного кольору (а вороний – це «чорний із синюватим полиском»⁴⁹) в українському народному мисленні стверджують, що ця барва має переважно негативне символічне навантаження, вороний кінь – це один із найпрекрасніших позитивних образів українського фольклору. Вороний кінь – супутник та вірний друг козака, мудрий порадник, свідок почуттів і переживань:

Пливе Дунай, чистий да бистренський,
А над тим Дунаєм явір зелененький,
Під явором, під явором коник **вороненький**,
На конику сидить козак молоденький⁵⁰.

Ой у саду, саду-винограді
Стояв кінь **вороний** у наряді,
Ніхто ж тому коню ціни не нарядить⁵¹.

Досліджуючи відображення реліктів лицарсько-дружинної поезії у поліському фольклорі, професор І. Денисюк відзначив, що такі народні образи весільної поезії як «сив кінь» та «кони вороний» «адекватні величальному образу літописного коня – «диву подобен», а «сиделко золоте» та «коник вороний» з іншої весільної пісні є регаліями належності їх власника «до high life'у, до вищих, аристократичних»⁵² сфер».

Часто у фольклорі «колір перестає бути кольором і стає символом некольорових відносин»⁵³. Таким чином, барва є одним із атрибутів, які зумовлюють сутність зооморфного образу. Колір може визначати зміну змісту символічного образу. Інколи він важливіший, аніж назва реалії, як у випадку з рябою кобилою. На прикладі впливу кольору можна побачити, що матеріальні морфологічні якості зообразу «роблять» знак, керуючи його змістом.

Colour code of the folklore image of the horse and its symbolic value in Ukrainian folklore

Oksana LEVCHUK

The article reveals and analyses colour signs of the folk-lore image of the horse in various genres of Ukrainian folklore. It also observes their influence on the symbolic value of this zoomage. In the author's opinion, a colour can predetermine the essence of a zoomorphic image and determine the change of symbolic sense.

Key words: colour code, colour, zoomage, symbolic meaning, horse.

⁴⁹ Жайворонок В. Знаки української етнокультури... – С. 117.

⁵⁰ Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського... – С. 417.

⁵¹ Там само. – С. 521.

⁵² Денисюк І. Релікти лицарсько-дружинної та билинної поезії у поліському фольклорі // Українська філологія: школи, постаті, проблеми: Збірник наукових праць Міжнародної наукової конференції, присвяченої 150-річчю від дня заснування кафедри української словесності у Львівському університеті: У 2-х ч. – Львів: Світ, 1999. – Ч. 2. – С. 508.

⁵³ Новикова М. Коментар // Українські замовляння... – С. 264.